

TISKOVÁ ZPRÁVA

První vládní zpráva o alkoholu v České republice

Alkohol – dobrý sluha nebo zlý pán?

Praha, 29. 3. 2022 – „**Alkohol může být občas dobrý sluha, ale často je také zlý pán,**“ uvádí **Jindřich Vobořil**. Národní monitorovací středisko pro drogy a závislosti v roce 2021 poprvé připravilo obsáhlou Zprávu o alkoholu v České republice, která je podkladem pro formulaci vládních veřejnězdravotních opatření založených na faktech.

Národní monitorovací středisko pro drogy a závislosti zpracovalo v rámci informačního balíčku o závislostech historicky první samostatnou Zprávu o alkoholu v České republice 2021. Dosud byla vybraná přehledová data o situaci v oblasti alkoholu uváděna jen ve výročních zprávách o stavu ve věcech drog.

Česká republika patří mezi země s nejvyšší průměrnou spotřebou alkoholu na obyvatele a také země s nejvyšším výskytem nárazového pití alkoholu na světě.

Národní koordinátor pro protidrogovou politiku Jindřich Vobořil vnímá první vydání zprávy k alkoholu jako příležitost zahájit zásadní kroky, založené na faktech. Alkohol podle něj představuje v kontextu české společnosti návykovou látku s nejrizikovějšími dopady. Veřejnost si přitom důsledky vysoké konzumace alkoholu dostatečně neuvědomuje. Problémem je vysoká společenská akceptace alkoholu jako průvodce každodenními, svátečními, rodinnými i společenskými událostmi či oslavami bez odpovídající reflexe zdravotních či sociálních rizik.

“Alkohol může být občas dobrý sluha, ale často je také zlý pán,” říká Vobořil. “Netvrdím, že z každého, kdo si občas dá pivo nebo skleničku vína, se stane alkoholik, ale lidé by si měli být vědomi rizik spojených s konzumací alkoholu. Není zapotřebí prosazovat úplnou abstinenci, ale je nezbytné o těchto rizicích pravidelně informovat. Úmrtnost spojená s alkoholem v ČR v posledních letech roste, zejména v souvislosti s alkoholickým onemocněním jater. Roste také počet nehod a sebevražd pod vlivem alkoholu. Alkohol je také nejčastější příčinou domácího násilí a mnoha sociálně nežádoucích jevů.”

Nadměrná konzumace alkoholu má negativní vliv na duševní zdraví (úzkosti, deprese, psychotické poruchy, alkoholová demence, závislost) i na zdraví fyzické – zejména jsou s vysokou mírou konzumace alkoholu spojeny nemoci trávicí soustavy a jater (rakovina, cukrovka, záněty) a onemocnění srdce (infarkt myokardu, vysoký krevní tlak, kardiomyopatie). Alkohol je příčinou asi 6 % celkové úmrtnosti v ČR – to je asi 6,5 tisíc úmrtí ročně.

Vedoucí Národního monitorovacího střediska pro drogy a závislosti Pavla Chomynová komentuje zjištěná data: „V posledních letech lze sledovat nárůst prevalence denní konzumace alkoholu mezi dospělými, a to zejména u mužů. K největšímu nárůstu došlo ve věkové skupině 45 až 54 let, avšak nárůst byl zaznamenán ve všech věkových skupinách s výjimkou skupiny 15 až 24 let.“

Ve vztahu k mladým lidem **Chomynová** upřesňuje: „Podle různých studií míra užívání alkoholu, včetně rizikových forem pití, mezi dětmi a dospívajícími klesá, a to již od roku 2011. V mezinárodním srovnání však zkušenosti české mládeže s alkoholem zůstávají stále na velmi vysoké úrovni – např. pití nadměrných dávek alkoholu při jedné příležitosti (tj. 5 a více sklenic) uvádí 38,5 % českých 16letých, jednou týdně nebo častěji pije nadměrné dávky alkoholu 11,7 % dospívajících. Dlouhodobě dochází k vyrovnávání rozdílů mezi chlapci a dívkami a nadále pozorujeme rozdíly mezi studenty podle typu studované školy – nejvyšší hodnoty ukazatelů jsou u studentů středních škol bez maturity. Kolem 18. roku věku se rozdíly mezi typy škol vyrovnávají.“

V mezinárodních srovnáních (např. OECD, WHO) se ČR dlouhodobě umísťuje na prvním až čtvrtém místě. Průměrně se v ČR spotřebuje 10 litrů etanolu na 1 obyvatele za rok (včetně dětí a seniorů), což odpovídá množství přibližně 22 g na 1 obyvatele/den. Rovněž výskyt nárazového pití alkoholu patří k nejvyšším na světě.

Jindřich Vobořil k tomu uvádí: „Asi žádný rodič by nedal svému dítěti trochu kokainu, přesto k první zkušenosti mladých lidí s alkoholem dochází většinou v rodinném prostředí. Vysoká tolerance české společnosti ke konzumaci alkoholu mladistvými určitě nepatří mezi věci, na které bychom měli být hrdí. Nesmíme totiž zapomínat na fakt,“ dodává **Vobořil**, „že podle mnoha studií alkohol je nejčastější iniciační drogou ke konzumaci vysoce rizikových drog, jako je třeba heroin nebo pervitin.“

V úvodu zmiňovaná více než dvěstěstránková *Zpráva o alkoholu v České republice 2021* přinesla mimo jiné následující zjištění:

- Dostupnost alkoholických nápojů je v ČR velmi vysoká. Alkohol je podle zákona možné prodávat v jakékoli denní či noční době a na mnoha místech, v jakékoliv prodejně potravin, ve stáncích s občerstvením, v prostředcích hromadné dopravy, na čerpacích stanicích apod. Dostupnost alkoholu pro nezletilé je extrémně vysoká, podle studie ESPAD si např. pivo snadno obstará 80 % 16letých.
- Domácí výroba lihovin je zákonem zakázána, pivo či víno je možno vyrobit doma do množství 2 000 l na domácnost. Českým specifikem jsou tzv. pěstitecké pálenice, kde si mohou pěstitelé nechat vyrobit omezené množství ovocného destilátu z vlastního ovoce. Nejvíce rozšířeny jsou v moravských regionech.
- Denně pije alkohol 10 % dospělých. Odhadem 11 % české populace splňuje diagnostická kritéria pro závislostní poruchu spojenou s konzumací alkoholu. Rizikově pije alkohol 17–19 % dospělé populace, tj. v přepočtu odhadem 1,5–1,7 mil. obyvatel ČR, z nich téměř 900 tis. (9–10 % populace) spadá do kategorie škodlivé konzumace alkoholu. Výskyt škodlivého pití alkoholu je dlouhodobě 2–3krát vyšší mezi muži. Dlouhodobé trendy ukazují nárůst prevalence škodlivého užívání alkoholu od r. 2012.
- Za rizikové je považováno průměrné denní pití více než 20 g etanolu (1–2 sklenice) u žen a 40 g etanolu (2–4 sklenice) u mužů. Za škodlivé (s vysokým rizikem) je považováno průměrné denní pití více než 40 g etanolu (2–4 sklenic) denně u žen a 60 g etanolu (3–6 sklenic) u mužů. Pití 5 a více sklenic při jedné příležitosti (tzv. nárazové pití) představuje dodatečné riziko.
- Jakákoliv dávka alkoholu (tj. např. už jeden nápoj denně) představuje riziko negativních důsledků a žádnou dávku alkoholu nelze doporučit jako prospěšnou či považovat za bezpečnou.

- Za alkoholický nápoj obsahující 10 g etanolu je odvedena různá spotřební daň v závislosti na druhu alkoholického nápoje: u vína je to 0 Kč, u piva cca 1 Kč, u lihovin 4 Kč (u ovocných destilátů z pěstitelské pálenice 2 Kč), u likérových vín 1,5 Kč, odhady pro cider a hard seltzer jsou komplikované s ohledem na to, že daň se počítá od typu alkoholu obsaženého v těchto nápojích, což je různé podle výrobce.
- Na spotřební dani z alkoholických nápojů stát v posledních letech inkasoval cca 13 mld. Kč ročně: z lihovin kolem 8 mld. Kč (61–62 %), z piva 4,5 mld. Kč (35–36 %) a z vína a meziproduktů 0,4 mld. Kč (3 %). V r. 2020 došlo k meziročnímu poklesu, pravděpodobně v důsledku epidemie COVID-19.
- Odhad celkových společenských nákladů spojených s konzumací alkoholu v ČR z r. 2016 uvádí náklady užívání alkoholu ve výši 56,6 mld. Kč.
- Reklama na alkohol je v ČR všudypřítomná, je běžnou součástí televizního vysílání. Marketing a sponzoring alkoholu je spojen zejména se sportem, zábavou a kulturou. V posledních letech jsou problémem skrytá reklama a marketing na internetu, kterým mohou být vystaveny bez omezení také děti.
- Ročně zemře v souvislosti s konzumací alkoholu 6–7 tis. osob, což představuje 6 % celkové úmrtnosti v ČR (10 % u mužů a 2 % u žen). Přibližně 2 tis. případů úmrtí jsou přímo přiřaditelné alkoholu, u dalších 600 případů ročně jde o úmrtí pod vlivem alkoholu v důsledku nehod nebo sebevražd. Největší podíl celkového počtu alkoholových úmrtí se vyskytuje ve starších věkových skupinách, nejvyšší relativní zátěž alkoholem byla ve věkové skupině 35–44 let. Závislí na alkoholu umírají v průměru o 24 let dříve než běžná populace.
- Krátké intervence u rizikových či intenzivních uživatelů alkoholu provádí přibližně polovina lékařů. Odhadem pouze polovina osob je při návštěvě lékaře dotázána na konzumaci alkoholu a necelá desetina dostane doporučení s pitím přestat nebo ho omezit.
- Aktuálně je v ČR odhadováno téměř 300 adiktologických programů různého typu, z nich je 30–40 rezidenčních programů a 40 doléčovacích programů. V kontaktu s adiktologickými programy je ročně přibližně 30 tis. uživatelů alkoholu, z nichž cca 27 tis. osob je v kontaktu s psychiatrickými zařízeními, a z toho cca 6 tis. je v lůžkové péči. Uživatelé alkoholu jsou také klienty nízkoprahových harm reduction programů primárně určených pro osoby užívající nelegální drogy, v r. 2020 bylo v kontaktu s nimi 3,3 tis. uživatelů alkoholu. Ze sdružení na bázi svépomoci je nejvíce rozšířeno společenství Anonymní alkoholici, které působí v 67 skupinách ve 45 městech.
- V posledních letech jsou viditelné mediální kampaně věnující se alkoholu a funguje také řada webových stránek pro veřejnost věnovaných snížení konzumace, negativních dopadů užívání alkoholu a poskytujících informace o možnostech pomoci.

Další informace

Celé znění [Zprávy o alkoholu v České republice 2021](#) (PDF) najdete na úvodní stránce webu drogy-info.cz.

Souhrn zprávy (html): [Alkohol 2021](#)

Všechny dosud vydané výroční zprávy, které připravilo Národní monitorovací středisko pro drogy a závislosti, jsou dostupné na stránkách *drogy-info.cz* pod záložkou [Výroční zprávy](#).

Tato tisková zpráva je zveřejněna na stránce Rady vlády pro koordinaci protidrogové politiky – pod záložkou [Pro média](#) a v [Press centru](#) na *drogy-info.cz*.

Kontakty pro média:

Mgr. Pavla Chomynová

vedoucí Národního monitorovacího střediska pro drogy a závislosti

M +420 702 087 862

e-mail: chomynova.pavla@vlada.cz

Ing. Eva Franková

Národní monitorovací středisko pro drogy a závislosti – vztahy s veřejností

M +420 720 055 835

e-mail: frankova.eva@vlada.cz